

В. П. Моренець

Неборак Віктор Володимирович

НЕБОРАК Віктор Володимирович (09. 05. 1961, смт Івано-Франкове Яворів. р-ну Львів. обл.) – поет, прозаїк, есеїст, критик і літературознавець. Брат О. Неборака, чоловік Я. Сенчишин. Член НСПУ (1991), АУП (1997). Літ. премії ім. П. Тичини (2002), ім. Б. Лепкого (2007), «Глодоський скарб» (2008), Міжнар. літ. премія ім. Г. Сковороди «Сад божественних пісень» (2016). Закін. Львівський університет (1983) та аспірантуру Інституту літ-ри АН УРСР (Київ, 1989). Учителював на Луганщині (1983–84) та у Львові в системі профтехосвіти (1984–85). Від 1989 працював ст. лаборантом Інституту літ-ри, від 1991 – у його Львів. відділ. (нині Інститут І. Франка НАНУ): від 2009 – старший науковий співробітник відділу літ. процесу.

Літературозн. діяльність Н. присвячена переосмисленню вершин. явищ укр. літ-ри (І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, П. Тичини та ін.) у світлі сучас. підходів, зокрема феноменології, герменевтики, рецептив. естетики: праці «Перечитана “Енеїда” (спроба сенсорного прочитання “Енеїди” Івана Котляревського на тлі зіставлення її з “Енеїдою” Вергілія)» (2001), «Повільне читання: Віршів Тараса Шевченка, Івана Франка, Павла Тичини, Євгена Маланюка, Богдана-Ігоря Антонича та новел Василя Стефаника» (2010; обидві – Львів). Один із трьох засновників літ. групи «Бу-Ба-Бу» (з ініціативи Ю. Андруховича 1985 Н. зустрівся у Львові з О. Ірванцем). Н. належить і назва групи у вигляді абрєвіатури, утвореної з визначення «бурлеск, балаган, буфонада» Ю. Андруховича. 1987–89 «Бу-Ба-Бу» гучно заявила про себе низкою яскравих, оригінально зрежисованих твор. вечорів у Львові та Києві (зокрема у Київ. молодому театрі). До формування і становлення цього авангард. літ.-мист. модусу причетні С. Проскурня (в контексті його «Київських театральних вечорів» 1986–88 фактично і відбувся поет.-театр. дебют «Бу-Ба-Бу»), згодом – Т. Чубай та ін. У вирі таких поет. угруповань, як «ЛуГоСад» (1984), «Пропала грамота» (1989), «Нова дегенерація», «Червона фіра» (обидва – 1991) та ін., «Бу-Ба-Бу» належить почесне місце

збурювача худож.-філос. трафаретів і кліше поперед. культурно-істор. доби, носія нових карнавал. інтонацій, стилів і способів творення літ-ри, передусім поезії. Йдеться не лише про повний розпад т. зв. соцреалізму з властивою йому тематикою, проблематикою, стилістикою та формами рецепції, а й про стрімкий відхід літ-ри від спрацьованих стереотипів і манер, що були не соцреалізмом, а втечею від останнього, тому мічені його знаком та духом. Нині говоримо про «постколоніальність» і «посттоталітарність», які якраз і виявляються в прихов. протистоянні з першовзірцями, що, як відомо, є формою зв'язку з ними. З одного боку, Н. низкою віршів візьме активну участь у цьому прощанні з «ідеологічною вічністю» («Ляментация за соцреалізмом», «Леоніди» тощо), і цей шар його поезії через блазнювання й буфонаду явно тяжітиме до авангарду. З ін. боку, на зламі 1980–90-х рр. творча пропозиція «Бу-Ба-Бу» і, зокрема, Н. полягатиме в радикал. переналаштуванні всієї поетики: від способу викладу й тематики до характеру тропіки й звучання твору, максимально наближеного до ритмів і темпів сучасності. Важливим тут буде суміщення дискурсів різної культурно-істор. етіології, що змушує говорити про постмодернізм у тій його укр. версії, в якій література народу, що вивільнюється з колоніал. ярма, взагалі може бути ателічною, посвячуватися естет. завданням і виявляти індиферентність до ідейно-світогляд. потрясінь своєї доби. Зі зробленим вище застереженням поезія Н. 1990-х рр. (зб. «Літаюча голова», 1990; «Alter Ego», 1993; обидві – Київ) дозволяє говорити про постмодернізм в укр. літ-рі. Автор відходить від риторично-сповідал. манери 1970–80-х рр., його вірші є послідовно вибудованими в кількох регістрах образ. конструкціями, смислові плани яких актуалізуються залежно від точки споглядання. Загалом вони відповідають на питання «як?» (це зроблено, подано і представлено) й відсторонені від питання «що?» (подано і представлено). Свій твор. чин Н. вбачає у майстровитому і т. зв. студій. переформатуванні звичайної (буден., тривіал.) дійсності так, щоб вона набула всіх властивостей дивовижі, маскараду, оригін. метоніміч. явленості. Як у славнозвіс. вірші «Літаюча голова», де звична, навіть рутинна для 15–17 ст. сцена публіч. страти на площі через відтинання жертві голови раптом набуває форм і смислів якогось косміч. дійства, представленого яскраво, зримо, ба більше, – символічно (чимало хто із сучасників побачив у цьому фантасмагорич. сюжеті прощання з рад. «позитивним героєм», звільнення «я» від вериг «представницького обов'язку»): по всіх муках ця голова нарешті вільна, нехай і коштом втрати зв'язку і з тілом, і з площею. Головне, що віднині це «я» – вільне й представляє лише себе. Вивищення синтактики («як?») над семантикою («що?»), як і суміщення різних стилів та дискурсів, – справді домена постмодернізму. Поезія Н. породила новий «горизонт сподівань», втолила запит молоді на тексти, не скуті емоц.-психол. заданістю, програм. сентенціями, сприяла народженню читача, здатного відчути «художність поза предметністю» (постулат супрематизму К. Малевича). Цей здвиг, це ревіння дисгармоній і консонансів, цей простертий над кордонами й континентами хіт часу, де героїня дня може бути «королевою дебілів», а автор тексту – одним із вар'ятів її почету, виглядає так: «Спадає в душі морок, Густе вино й гаряче, А королева плаче, Над рилом

пороссячим. Ти королева дебілів, Ти дика королева, Танцюємо в повітрі. Я можу повторити...» (цю композицію виконує гурт «Плач Єремії»). В одному акті маємо старозавітність, гудіння амер. рок-н-ролу, дешевий схлип провінц. рад. дискотеки: в такій суспензії постмодер. флер бринить-майоріє на повну силу. Проте, будучи для багатьох зразком постмодернізму, Н., за винятком цих збірок, насправді не вписується ані в цей напрям, ані в цей стиль, ані в цю нетривалу культурну практику, бо постмодернізм – ателічний, він знімає питання про гол. питання, суб'єктові постмодер. лірики завше ближчий зворот образ. думки, ніж зворот історії, його завжди більше болять виразність метонімії, ніж виразність почуття, вже не кажучи про позицію; цей суб'єкт понад усе боїться видатися смішним, а тому світ за очі тікає від будь-якої сутніс. оцінки. А Н. – і то крізь усю творчість – зовсім не боїться бути смішним, навпаки, самоіронія, сарказм щодо себе дорогого, готовність висміяти кожную позу, що її так чи інакше прибирає це ліричне «я» – у самому ментал. кодї цього поета. Вже від зб. «Розмова зі слугою» (Ів.-Ф., 1993) і далі вглиб 1990-х рр. поезія Н. дедалі виразніше дихає довірою і довірливістю: довірою до свого, котрий зуміє почути, помітити, відчути біль і гнів, – ці абсолютні начала всіх поетових зусиль. Так, Н. ніде напряму про них не говорить, але абсолютні морал. начала (що ретранслюються у людському світі поняттями вкоріненість, патріотизм, совість, відданість, віра, любов, шляхетність, здоровий глузд тощо) дедалі відчутніше стають незримою матерією, «навколотекстовими словами» його вірша. У плані віршування він і далі віддає перевагу верліброві, а претекстом його композицій слугують епізоди будня. Вірші Н. кін. 20 – поч. 21 ст. – це словесні перформенси ще теплих зіпків екзистенції. Так, є постмодерна гра дискурсами й виражал. планами, часом гору бере суто авангардна стилістика «повалення авторитетів» та епатажу, бачимо й копітку конструктивіст. роботу з утривалення емпірики в образ. фактурі, але ніде не бачимо зачудованого пересипання образ. бісеру з рядка в рядок, байдужої відстороненості автора від влас. творива та його життєвого претексту. Загалом перформенс є основою автор. індивід. стилю і саме його вимогами зумовлене використання постмодер., авангард. та конструктивіст. прийомів. Сказане переконливо потверджують видані Н. «Введення у Бу-Ба-Бу» (Л., 2001; 2003) – скрупульозний у деталях «літопис» групи. Дослідника-культуролога це може захопити з різних причин, але читач радше буде приголомшений величез. гіперболізацією самого явища, реал. значення якого зовсім не відповідає гомерів. масштабам його альбом. утривалення. Однак у тому й річ, що ми маємо справу з художньо-естет. переоб'явленням явища, з перформенсом, а не самим «Бу-Ба-Бу». Автор. оцінки, судження і коментарі є тією живою мист. тканиною, яка взагалі зумовлює приналежність цих текстів до літ-ри як такої. У прозі Н. також прагне до влас. манери або, принаймні, до заявки на таку. У тексті твору «Базилевс» (Л., 2006), що наближається до колажу, – це гра стилями й наратив. моделями, змішування есеїстики й белетристики, «розмасковування» гол. персонажа з невловним іменем у лицах/личинах низки діючих осіб, відкрита, розімкнута композиція тощо. І якщо це меандри твор. уяви, то аж ніяк не вигаданими просторами, а впізнаваними укр.

ландшафтами в епоху карколом. сусп. змін, що також сутнісно віддаляє цю прозу від поетики постмодернізму. Як зазначає І. Котик, «не позбавлений бурлеску, балагану й буфонади, “Базилевс” показує виростання автора з бубабістських маскарадних строїв». Ще звичніше виглядає оповід. цикл «Колишній, інший... Автобіографічний текстиль» (Л., 2013). Ці розповіді від першої особи про власну молодість і перший життєвий досвід виповідаються далеким від блазнювання наратором, зірким на соц.-психол. риси часу, уважним до подій і людей, чому зовсім не вадить всюдисуща жартівливість Н., часом – іронічна, часом – глузлива, але скрізь міродайна. На зламі століть Н. – один з найактивніших культур. персонажів Львова: тут він створює та продюсує поезо-симфо-рок дійства, організовує й модерує фестивалі, театр. акції («Вивих», 1992; «Альтернатива», 1994; «Реберітація», 1992–94), записує і випускає аудіокасету «Неборок» (1995), плідно співпрацює з Т. Чубаєм та гуртом «Плач Єремії» тощо. 1995–99 у Львів. музеї етнографії та худож. промислу він організував цикл твор. вечорів відомих діячів літ-ри і мистецтва під спіл. назвою «Третє тисячоліття» (загалом їх відбулося 58).

Основні твори

Бурштиновий час: Поезія. Л., 1987; Повернення в Леополіс. Л., 1998; Епос про тридцять п'яту хату: Поезія. Л., 1999; Літостротон: Поезія. Л., 2001; «Літаюча голова» та інші вірші. Л., 2005; Повторення історій: Поезія. К., 2005; А. Г. та інші речі. Ів.-Ф., 2007; Вірші з вулиці Виговського. Л., 2009; Літаюча голова: Вибр. вірші. К., 2013; Лексикон А. Г. Ів.-Ф., 2015.

Рекомендована література

1. Таран Л. Спокуса гри // Січ. 1991. № 9;
2. Павлишин М. Українська культура з погляду постмодернізму // Сучасність. 1992. № 5;
3. Стефанівська Л. Кінець карнавалу в українській поезії? // Світо-Вид. 1995. № 14;
4. Найдан М. Поезія Віктора Неборака // Неборак В. «Літаюча голова» та інші вірші. Л., 2005;
5. Андрусак І. Постмодернізм у поезії // Сучасна укр. література кін. ХХ – поч. ХХІ ст. К., 2006;
6. Котик І. Імена і безименність «Базилевса» (постать Віктора Неборака) // Січ. 2007. № 7;
7. Габор В. Українські літературні школи та групи 60–90-х рр. ХХ ст.: Антологія вибр. поезії та есеїстики. Л., 2008;
8. Моренець В. Поетичний авангард: його природа й сучасні вияви // Моренець В. Оксиморон: Літературозн. ст., дослідж., есеї. К., 2010.

Бібліографічний опис:

Неборак Віктор Володимирович / В. П. Моренець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-72693>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).